

GOSPODARSKI LIST

za poljedelstvo, gospodarstvo, svilorejo, trtorejo i. t. d.

Izhaja dvakrat
na mesec,

Velja za celo leta f. 2.
za $\frac{1}{2}$ leta f. 1.
Društveniki dobivajo ga
brezplačno.

Izdavatelj c. kr. kmetijsko društvo Goriško.

Tečaj VI.

v Gorici dne 15. marca.

List 5.

Zapopadek :

1. Iz odborove seje dne 4. in 10. marca t. l. — 2. O povzdigi živinoreje. — 3. O boleznih vina. — 4. Listnica uredništva.

Iz odborove seje dne 4. marca t. l.

Odbora predseduje g. mons. Pauletič ker je g. društveni podpredsednik vitez Ritter bolan; nazočih je 12 odbornikov, kot c. k. vladni komisar gosp. baron Rechbach. G. Dr. Levi stavi kot nujni predlog, da se po telegraf. poti naprosi visokočastiti gospod društveni predsednik in državni poslanec grof Coronini, da nemudoma stavi interpelacijo na ministerstvo, ali imajo res biti zgodaj v letošnji jeseni velike vojaške vaje v Goriški deželi kakor se o tem govori in če se to namerava, da naj se vendar drugače učini, ker silno veliko škodo bodo trpeli kmetovalci ob onem času, ko še ne bode trgategov dovršena. Odbor sprejme enoglasno Levijev predlog.

Tajuik bere sporočilo odseka za živinorejo, vsled kterega naj bi se z vso državno letošnjo subvencijo nakupili žlahni biki Emilijanskega, Belanskega in Mariadvorskega plemena, ter posebno zanesljivim slovečim živinorejcem podarili ali pa po javni dražbi po znižani ceni prodajali.

G. Dr. Levi je proti odsekovemu predlogu in predlaga, da se naj tudi letos delijo premije, sploh da bi dosedajni način porabe tudi letos veljal.

Odbornik Povše zagovarja odsekov predlog, poudarja, da moramo naj popred skrbeti, da v deželo pripravimo dovolj lepih bikov in ko bo uže naša živinoreja zboljšana, bomo mogli pričeti s podelitvijo posebnih daril, ktera se bodo priznavala onim živinorejcem, ki bodo pokazali, da so z žlahnimi biki zboljšali živino in jo tudi dobro krmeli in oskrbovali; dalje poudarja silno pomanjkanja bikov v vseh okrajih dežele, kakor se je prepričal, ker v nekterih krajih imajo na 500 krav še le enega in še tega zelo revnega bika. Po 10 krav priženejo enemu biku na dan in to je gotovo strašno slišati. Če nam tedaj ponuja ministerstvo denarno pomoč, sezimo po njej in z njo nakupimo žlahnih bikov, da silno pomanjkanje sposobnih bikov vsaj nekoliko znižamo.

Razprave, ktera plemena se imajo kupiti, so se udeležili dr. Levi, dr. Monà in Povše, prvi hoče zavreči Mariadvorsko pleme ktero pa Povše zagovarja z razlogom, da je n. pr. za Kras velike vrednosti, ker ni preoddaljeno v rodu s Kraško živino in ker je zelo zadostljivo, dovolj dobro za mleko, vprego in za vpitanje. Kaj bo opravil kraški živinorejec, ako mu podelimo občutljivo Švajcersko živino, ktera le v hladnem in pri obilni piči dobro stori. Poglejmo le puste skalovite pašnike, ki so enaki kamenjenemu morju! Za hribski kraj dežele se odloči Belansko pleme, ktero se izreja v Belanski dolini na Koroškem ali pa Pincgavsko, sorodno Belanskemu le nekoliko večje je. Konečno se sprejme predlog odsekov.

V društvo se sprejmejo sledeči novi društveniki:

Gospodje	Kavčič Josip,	posestnik v	Gabrovici
"	Makovec France	" "	Komnu
"	Kovačič France	" "	" "
"	Lovrenčič Matija	" "	Škrbini
"	Pipan Josip	" "	" "
"	Malič Anton	" "	Šuti
"	Švara Miroslav	" "	Komnu
"	dr. Koler, c. kr. notar	" "	Kanalu.

Seja 10. t. m.

Predsednik bere dopis sl. kmetijskega ministerstva, ktero naznanja denarno podporo za l. 1875.

Letni donesek za deželno kmetijsko šolo	.	.	gl. 2400.—
Za sadjerejsko podučevanje	.	.	" 200.—

Za nadaljevalne kmetijskega podučevanja na ljudskih šolah	”	1000.—
Za popotne učitelje	”	600.—
Za kmetijsko statistiko	”	400.—
Za povzdigo svinjereje	”	500.—
Za „ svilorejo	”	1000.—
Za vino-kemično poskuševališče pri deželni kmetijski šoli	”	500.—
Za napravo vodnjakov na Krasu	”	1000.—
Za podporo planšarstva na Polubinski planini	”	400.—
Za zgladna gnojišča	”	300.—

Za izšušenje Kobariškega močvirja obeča primerno podporo kakor tudi za vinorejsko društvo v Dornbergu.

Ker ni visoko c. kr. ministerstvo za letos nobene subvencije za povzdigo govedoreje podeliti blagovolilo, je odbor sklenil, da se predsedništvo nemudoma oberne do vis. kmet. ministerstva s prošnjo da vsaj nekoliko podpore tudi za ta velevažni gospodarski oddelek podeli. Prav tako se sklene prositi da bi se za Tominsko planšarstvo namenjeni znesek na 1000 fr. povzdignil, ker s 400 gold. ne bo mogoče ohraniti sedanjega zvedenega sirarja, ki je do sedaj prav vgodni vspuh delovanja dokazal in je prevažno, da se pričeto uspešno delo vsaj par let nadaljuje.

G. predsednika namestnik bere pismo našega visokočastitega gospoda društvenega predsednika g. grofa Coronini-ja, ki predlaga da bi odbor skrbel da se izda od kmetijske šole spisano delo o vinskih boleznih.

Dr. Levi podpira ta predlog, ki tudi obvelja.

Monsig. Pavletič bere sporočilo o ribštvu in predlaga da se voli poseben odsek, ki naj bi vse potrebno učinil, da bi se ribštvo v naši deželi izboljšalo, ker velik zaklad narodnega premoženja se še nahaja v vodah dosedaj neporabljen. Predlog podpira s številkami, da bi lahko na leto do 300,000 gold. prejeli za prodane ribe, ktere bi se odgojevale v za to izvrstnih vodah: Soča, Koritnica, Vipava, Hubel, obmorske vode i. t.

V dotičen odsek se izvolijo: monsig. Pauletič, dr. Monà, vitez Hentschl, grof Latour, Povše.

Konečno se sklene, da se vsi odseki nemudoma skličejo, da o porabi letošnje subvencije določijo in vse potrebno učinijo za izvršitev.

✕ O povzdigi živinoreje.

Veliko se sedaj skrbi za zboljšanje govedoreje in slavno kmetijsko ministerstvo v istini neutrudljivo dela ter blagodušno podpira z denarnimi podporami povzdigo o govedoreje v raznih deželah.

Pisali smo uže večkrat o načinu, po katerem bi se moralo ravnati, ako hočemo doseči namen in zboljšati našo govedorejo. O eni stvari pa se navadno kaj malo govori to je o krmenji, katero je prav za prav prva podloga vspešne živinoreje. Da to dokažem, opozorujem gospode bralce le na one dežele, ktere imajo uže od narave podeljene izvrstne pašnike in senožeti; tam se uže nahaja boljša, ne rečem izvrstna živina in to imajo zabvaliti le obilni sladki krmi. Ko bi oni le še umnejše ravnali pri plemenji sè živino, imeli bi izvrstno blago. Kder so pa revni pašniki, tudi lepe živine ne bomo našli.

Koliko je na dobrem krmenji lèžeče, nam morejo spričevati skušnje nekterih posestnikov, ki so nakupili kako žlahno goveje pleme in ga naglali na njihove puste pašnike ter jim tudi v hlevu stregli le z revno krmo.

Žlahna živina je začela hirati, mleka ni bilo veliko, vsa velika nada je bila uničena. Zdaj zgrabi jeza gospodarja in preklinja one, ki so priporočali to pleme.

Pač mu moremo reči, gospodar! zapomnite si zlati narodni prigovor „krava skoz gobec molze“; nič ne pomaga, če stavite naj žlahniše pleme v hlev pa k praznemu žlebu, še slabše je, ker uže stradanja in slabe krme privajena živina more vsaj nekoliko storiti, kò bo popred dobrega privajena živina pri novi nevšečni krmi vam le zelo opešala. Sto dokazov imamo še, pa umnemu živinorejcu ne treba jih naštevati. Tedaj za podlogo vspešne živinoreje se premalo skrbi, to je istina, kar nam kažejo statistične številke, da pri nas komaj 4 do 6% njistva spada pridelovanji krmenskih rastlin, travnikov imamo uže tako malo pašnikov je sicer po množini dovolj pa kaki so? Zjutraj gre uboga živina na pašnik in zvèčer verne se še bolj stradana v hlev; sedaj pride molzarica, pa le pičlo merico mleka odnese iz hleva. Od kod pač naj bi krava dobila mleko, morda iz zraka? Ker imamo malo dobrih travnikov, morali bi po zgledu drugih dežel sejati več *krmenskih rastlin* na njivah. S tem bi zdaten zaklad krme pripravili, ob enem pa veliko storili za zboljševanje zemlje, kajti s primernim vrstilmim kolobarenjem, v katerem

vvedemo tudi setev krmenskih rastlin n. pr. lucerne, štajerske detelje, moremo doseči, da se zemlja ne izropa, ker tega, kar žitne rastline iz nje izmolzejo, ne potrebuje vsaj v toliko množini ne krmenska rastlina n. pr. detelja, ktera sega z dolgimi koreninami v spodnje plasti zemlje, do katerih ne morejo dospeti plitve koreninice žitne rastline. Detelja tedaj ne izropa zgornje žive plasti, pusti jo pri miru in redi se le iz redilnih tvarin, ktere so v spodnji plasti. Ko pokosimo deteljo in jo sušimo, odpade marsiktero njeno peresce, ktero sparsteni in zgornjo zemljo obogati tedaj zgornjo plast še celo zboljša. Če še zadnjo rez detelje podorjemo, dobi zgornja zemlja veliko pomoči, ni čuda, da po detelji sledeča pšenica navadno bogato obrodi brez gnojenja.

Da se detelja živi le bolj iz spodnjih plastij, nam kaže posebno lucerna, ktera stori le na njivi, ktera ima dovolj debelo plast spodnje zemlje in se malo meni za to, ali je zgornja zemlja dobra in obilna. Videli smo rasti lucerno na njivi, ktera imela je dobro mogočno spodnjo plast, in po poročilu lastnika se je 105 centov suhe lucerne na tej njivi nakosilo. Sploh vsi umni gospodarji trdè, da za lucerno je le tista zemlja, ktera ima mogočno spodnjo plast in da se ne treba veliko ozirati na zgornjo zemljo.

Pa poprašati bi me smel marsikter poljedelec, ali je umno, da njivo rabimo tudi za pridelovanje krmenskih rastlin, ali se to splača in ni zguba tratiti njivo za krmenske rastline, ko bi na njej lahko pridelali zlate pšenice? — Da se zboljša zemlja, če se vrstijo na njej žitne rastline, ktere jo hudo izmolzujejo, s krmenskimi, smo uže dokazali, pa tudi vrednost pridelane krme prav dobro poverne stroške obdelovanja, ki nikdar niso toliki, kakor pri pridelovanji žita, ktero tudi ni vsako leto sigurno in obilno v pridelku, ker kmalu ga vzame toča, kmalu rija, snet, moča, zimski mraz i. t., detelje pa, če je ne nakosimo prvokrat obilno morda zarad spomladanske suše, dobimo v drugi rezi toliko več, ker je med tem prišel v pomoč blagodejni dež.

Ali pa ne bo potem čena živine hudo padla, ko bo več krme tedaj tudi več živine? Na to vprašanje, ktero sem uže velikokrat slišal, naj odgovorè sledeče statistične številke, ktere bodo dovolj pojasnile, da se v Avstriji nimamo bati, da bi preveč živine imeli, ktero bi morali ali po nizki ceni doma prodajati ali pa izvoževati v druge dežele.

Od leta 1857 do l. 1869 (ko so živino uradno šteli), se je

množina živine silno zmanjšala in sicer govede je 8⁰/₀, ovac 6⁰/₀, presičev 34⁰/₀ manj. Moravska dežela ima sedaj blizo 50000 glav govede manj kakor l. 1857. V Avstrijo se vpelje iz Ruskega in Turškega vsako leto čez 100,000 (stotisoč) goved, kaka velikanska številka!

Tudi kažejo sledeče številke, kako malo živine ima Avstrija v primeri obilnih za živinorejo izredno sposobnih zemljišč.

Na	se šteje na eno štirjaško miljo	1827	glav živine
na Angleškem	"	1511	"
" Francoskem	"	2723	"
v Belgiji	"	2602	"
na Holandskem	"	2949	"
" Danskem	"	2041	"
v Nemčiji	"	1749	"
v Prusiji	"	2639	"
na Saksónskem	"	2581	"
" Bavarskem	"	2903	"
" Virtemberskem	"	2499	"
v Badenskem	"	1399	"
" Avstriji	"		"

Na treh stebrih tedaj mora sloniti izboljševanje govedoreje in sicer: 1. Izbrati moramo krajnim razmeram primerno pleme, 2. Izbrati moramo vedno naj lepšo in sposobnišo živino za plodenje in jo dobro oskrbovati, 3. pomnožiti krmenski zaklad, in o tej 3. točki hočemo kaj več govoriti ter popisati pridelovanje naj glavniših in boljših krmenskih rastlin. (prih. dalje)

O boleznih vina.

Spisal dr. A. Monà.

(dalje)

Sploh bi svetoval, da se vino vsakikrat, ko se pretaka, tudi preceja. S takim precejanjem se dokaj škodljivih tvarin iz vina odpravlja, med katerimi je polno brezbrojnih mrtvih ali usahnenih droznh glijvic, ktere imajo v sebi še nekoliko beljakovine, ktera more obuditi v vinu hude bolezni, ker daja ykužljivim glijvicam hrano. Nekteri hočejo še celo trditi, da prav tista tvarina, ktera je prou-zročila vrenje mošta, to je vspešno razpadanja sladorja v alkohol in ogljenčevo kislino, more potem spremeniti se v drugo obliko in vplji-vati na različna rapadanja. Toliko sem prepričan, da morejo drožne

gljivice, ktere so usahnile, dajati živež drugim gljivicam, zato treba vsakako ločiti vino od njih in to najbolje s precejanjem.

Vse gljivice potrebujejo več ali manj zraka (kisleca) nektere morejo le tedaj silno širiti se, če dobivajo dovolj kisleca, druge pa se množè tudi pri zelo pièli množini zraka.

Moje skušnje me učè, da se tudi te poslednje le revno plodè in da se ni bati hude škode po njih, dokler jim dohaja malo zraka; ko ga pa dobijo dovolj, silno hitro se širijo in množè posebno če k tem pripomore še večà stopinja topline. Prav to nam kaže, da se sme vino pretakati le mrzlem času in če se mora uže v vročem poletnem času, da treba pred pretakanjem zažveplati ga, ker zažveplano vino je neobčutljivo proti vplivom zraka in tudi gliviènim trosom ne daja prilike, da bi se nasitili kisleca.

Pa tudi nektere solnine so v vinu, ktere morejo prouzročiti nektere vinske bolezni; tudi te se morajo skrbno iz vina s pretakanjem, precejanjem, èistenjem sodov odpravljati.

Vsako tvarino ki se nahaja vinu, — le vodo ne, morejo napadati razne gljivice, ktere so v vino dospеле. Alkohol, vinska kislina, vinski kamen, tanin, beljakovina, barvila, slador, glicerin itd. vse te tvarine morajo biti silno premenjene. Kako se to vrši, še ni doloèno dokazano.

Z drobnogledom (mikroskopom) moremo v vinu spoznati različne gljivice in videti, da imajo različne oblike. Pri vsakem vrenji moramo opazovati tvarino, ktera razpada v nove glavne in manjše zveze. Pri vrenji mošta je grozdni slador tvarina, ktera razpada v alkohol in ogljenèvo kislino, ob enem pa se razvija tudi glicerin, jantarova kislina in morda tudi nekoliko kisne kisline.

Druge gljivice napadajo v vinu nazoèe tvarine, kakor vinsko kislino, tanin, barvilo, kar prouzroèuje nove spremembe v vinu.

Tudi tanin je podvržen vplivu neke gljivice. O tem se moremo preprièati, če napravimo raztoplino tanina, ktero pustimo nekoliko dni v odprti posodi. Kmalu se naseli v njej obilna množica gljivic, raztoplina postaja rujava, tanin polagoma zgine in razvijajo se temne sparstenini enake tvarine, vsa tekoèina postane gorjupa. Prav to je povod dalo nekterim nemškim enologom, da imenujejo tanin v vinu škodljiv obstojni del, ki nasprotuje stanovitnosti vina.

To pa je drugaèe, kar hoèem v sledeèem pojasnilu dokazati. Franc ska èrna vina so gotovo naj stanovitniša, kar vsi umni vinotrgovci priznavajo. Sloveèe vino v Bordò v prvi mladosti zelo veliko

zagoltnosti, in še celo belemu vinu dostavljajo v Champagni nekoliko tanina, da ga obvarujejo vlečljivosti. Da bi to na znanstveni podlagi dokazali, izvršili smo v kemijski delalnici naše kmetijske šole več poskušanj in preiskovali lastnost tanina. Napravili smo tekočino, v kateri smo 1% tanina raztopili in z njo napolnili 12 steklenic; prvi steklenici smo prilili 2% alkohola, drugi 4%, tretji 6%, četrti 8% i. t. tako da je ednajsta steklenica 22% alkohola dobila, zadnji to je dvanajsti nismo alkohola prilili.

V treh dneh se je že plesnjava preprega prikazala na tekočini dvanajste steklenice; v steklenici, v katero smo vlili 2% alkohola se je gljivica še le v 9 dneh prikazala in se je tudi le polagoma razvijala; v tekočini, koja je imela 4% alkohola, smo še le v 24 dneh razvitek gljivic zapazili; v tekočini, pa, ki je imela 6% alkohola nismo v 3 letih še nobene gljivice zapazili, še bolje velja to za tekočine, ktere imajo še več alkohola.

Ker ima le nekoliko vredno vino vsaj 6% alkohola, smemo z vso pravico sklepati, da je tanin v vinu, ktero ima primerno množino alkohola, popolnoma neškodljiva tvarina, Opazujmo velekoristno moč tanina proti beljakovinam, ktere so zelo nevarne v vinu, ker dajò hrano gljivicam in so prav prvi vzrok vsake bolezni. Prepričati se moremo da tanin jih more strditi in pahnuti iz vina in prav to nam kaže, da tanin ni le neškodljiva ampak zelo važna tvarina v vinu.

V nekterih slučajih more sicer tanin v vinu pokvariti se, tako, da vsled tega nastane kaka vinska bolezen; to pa se more dogoditi le takrat, če se nahaja v družbi z beljakovinami na dnu soda. S pridnim presnemanjem ali s filtriranjem vina moremo to nevarnost popolnoma odstraniti.

(Dalje prih.)

Listnica uredništva.

Gosp. A. J. — Dobro seme, žitno, deteljno, opreseninsko, poljsko, korun (krompir) i. t. morete dobiti v št. Petru pri Gracu: Samengeschaft der gräfl. H. Attems'schen Gemüsebau und Samencultur Station in Št. Peter bei Graz.

Gosp. Andr. F. v Št. M. — Ali ste uže priskrbeli zemljišče za trtnico. Bilfe in kolči morete dobiti pri deželni kmetijski soli v Gorici.

Zal: c. kr. kmetijsko društvo; Odgovorni urednik prof. F. POVŠE.

Tiskar Seitz v Gorici.